
Національна академія наук України
Інститут зоології ім. Івана Шмальгаузена
Українське теріологічне товариство
Міністерство охорони природного навколишнього
середовища та ядерної безпеки України

ССАВЦІ УКРАЇНИ

ПІД ОХОРОНОЮ БЕРНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

Праці Теріологічної Школи, Випуск 2
За редакцією І. В. Загороднюка

Київ 1999

УДК 502.74:599 (047)

Ссавці України під охороною Бернської конвенції / За редакцією І. В. Загороднюка. — Київ, 1999. — 222 с. — (Праці Теріологічної Школи, Вип. 2).

Зведення присвячено оцінкам стану популяцій видів ссавців, що охороняються в Україні згідно з Бернською конвенцією (1979) «Про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі». У виданні вміщено 38 експертних довідок, згрупованих у шість тематичних розділів. Перший з них присвячений основним положенням Бернської конвенції, загальній характеристиці теріофауни України та комахоїдним ссавцям. Наступні 4 розділи присвячені рядам кажанів, хижих, гризунів та унгулят, які завершує окремих розділ про види, рекомендовані до Бернських списків. У додатках наведено контрольний список теріофауни України з зазначенням охоронних категорій, інформацію про експертів, довідки про авторів нарисів.

Mammals of Ukraine, protected by the Bern Convention / Edited by I. V. Zagorodniuk. — Kyiv, 1999. — 222 pp. — (Proceedings of the Theriological School, issue 2).

The book is devoted to mammals protected in Ukraine in accordance with Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats. The issue includes 38 expert assessments combined in 6 chapters. First chapter is devoted to the main provisions of the Bern Convention, general characteristic of mammal fauna of Ukraine, and insectivorous mammals. Next four chapters are devoted to bats, carnivores, rodents, and ungulates. Checklist of Ukraine's mammal fauna is given indicating protection status of the species. Also, information on experts and authors of reviews are given.

Редакційна колегія:

академік НАН України, докт. біол. наук В. О. Топачевський (головний редактор),
докт. біол. наук В. А. Гайченко, докт. біол. наук І. Г. Ємельянов,
канд. біол. наук І. В. Загороднюк (відповідальний редактор випуску),
докт. біол. наук М. Ф. Ковтун, докт. біол. наук Л. І. Рековець.

© І. Загороднюк: редагування, верстка

© І. Загороднюк, В. Домашлінець, В. Покинйчереда, В. Тищенко, І. Ковальова,
Н. Філіпчук, В. Слісаренко, В. Крижанівський, А. Біркун, О. Кондратенко,
С. Боровик: текст.

ISBN 966-02-0692-5

ISBN 966-02-1280-1 (Випуск 2)

Видання здійснено за сприяння Міністерства сільського господарства, природних ресурсів і рибальства Нідерландів та Посольства Королівства Нідерландів в Україні

ЗМІСТ

Передмова редактора.....	5
Бернська конвенція і ссавці	6
Розділ 1. Ссавці загалом, комахоїдні	9
Ссавці як вразлива група тварин	10
Види ряду Комахоїдних у Бернських списках.....	15
«Бернські» види комахоїдів у Червоній книзі України. Хохуля.....	20
Розділ 2. Ряд Рукокрилих — Chiroptera.....	23
Загальна характеристика ряду кажанів.....	24
Підковик південний — <i>Rhinolophus euryale</i>	29
Нічниця гостровуха — <i>Myotis blythi</i>	33
Нічниця велика — <i>Myotis myotis</i>	40
Нічниця водяна — <i>Myotis daubentoni</i>	47
Нічниця північна — <i>Myotis brandtii</i>	50
Нічниця вусата — <i>Myotis mystacinus</i>	55
Вухань звичайний — <i>Plecotus auritus</i>	61
Вухань австрійський — <i>Plecotus austriacus</i>	66
Вечірниця дозирна — <i>Nyctalus noctula</i>	72
Нетопир лісовий — <i>Pipistrellus nathusii</i>	75
Лилик двоколірний — <i>Vespertilio murinus</i>	78
Лилик пізній — <i>Eptesicus serotinus</i>	81
Лилик північний — <i>Eptesicus nilssoni</i>	91
«Бернські» види кажанів у Червоній книзі України.....	97
«Бернські» види кажанів у Червоній книзі України.....	105

Розділ 3. Ряд Хижих — Carnivora.....	109
Загальна характеристика ряду хижих	110
Вовк — <i>Canis lupus</i>	115
Ведмідь бурий — <i>Ursus arctos</i>	118
«Бернські» види хижих у Червоній книзі України.....	121
«Бернські» види хижих у Червоній книзі України.....	123
Розділ 4. Надряд Гризунів — Glires	127
Загальна характеристика надряду гризунів.....	128
Ховрах крапчастий — <i>Spermophilus suslicus</i>	133
Мишівка лісова — <i>Sicista betulina</i>	138
Хом'як звичайний — <i>Cricetus cricetus</i>	144
Нориця татранська — <i>Terricola tatricus</i>	149
«Бернські» види гризунів у Червоній книзі України	155
Розділ 5. Надряд Унгулят — Ungulata.....	163
Загальна характеристика макротеріофауни України	164
«Бернські» види китоподібних у Червоній книзі України.....	171
Розділ 6. Пропозиції та уточнення до Бернських списків	178
Види комахоїдних — кандидати до Бернських списків	179
Уточнення щодо кажанів у Бернських списках.....	182
Степові гризуни як кандидати до Бернських списків	185
Аловиди «бернських» видів гризунів	192
Пропозиції щодо хижих та унгулят у Бернських списках.....	198
Розділ 7. Додатки	201
Контрольний список теріофауни України.....	202
Положення Бернської конвенції про охорону видів	211
Провідні фахівці, контактні дані.....	215
Довідки про авторів цього зведення	219

ПЕРЕДМОВА РЕДАКТОРА

Бернська конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (1979 р.), стороною якої є Україна, є важливим міжнародним інструментом для збереження ландшафтного і біологічного різноманіття на Європейському континенті.

З метою виконання положень цієї конвенції на Україні Управління біоресурсів Мінекобезпеки України разом з фахівцями-зоологами ініціювало проведення оцінки сучасного стану популяцій тварин, що занесені до додатків конвенції і мешкають на території України, як основи розробки ефективних заходів щодо їх збереження та сталого використання.

Це видання є першим в Україні зведенням щодо видів, яких визнано вразливими в масштабі всього Європейського континенту. Його основою стали експертні довідки фахівців щодо стану популяцій ссавців, внесених в основний Другий додаток до Бернської (1979) «Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі». Назва цього додатку: «Додаток II. Види тварин, що підлягають особливій охороні».

Частина видів з цього списку описана нещодавно на сторінках останнього видання «Червоної книги України» (1994), інформація про інші види ссавців залишалась незагальною. Дякуючи активній участі колег-теріологів, для цього видання підготовлено повні експертні довідки щодо стану популяцій всіх видів ссавців, що внесені до Другого додатку, але не описані на сторінках Червоної книги. Для видів, занесених до «Червоної книги України», подано короткі анотації, згруповані за систематичними групами.

Окрім цього, спеціально для цього зведення підготовлено аналітичні огляди кожної крупної таксономічної групи (звичайно, рядів або надрядів) та довідкову інформацію щодо видового складу теріофауни України з зазначенням охоронних категорій, що надані кожному виду.

Темпи поповнення Червоних списків стають надзвичайно високими і наступне видання «Ссавці України» вже не відрізнятиметься від нової «Червоної книги України». У кожному разі створення червоних списків ще не забезпечує види охороною, однак актуалізує аналіз факторів їх вразливості і розробку комплексу заходів для зменшення ризику їх втрати.

*Ігор Загороднюк
експерт Міжнародного Союзу охорони природи*